

שיקולי בית המשפט בהליך פשיטת רגל

לשכת עוה"ד - "שכר מצוה" 27.03.13

אופיר בן יוסף- כפרי, עו"ד

עוזמ"ש, בית המשפט המחוזי נצרת

▶ בהרצאה נדבר על הרקע להליך פשיטת הרגל, מטרות ההליך ושיקולי בית המשפט במסגרתו.

▶ ההרצאה תכלול סקירה כרונולוגית של ההליך והצגת שיקולי בית המשפט בבקשות חייבים ונושים.

כללי- רקע להליך פשיטת הרגל

- ▶ פשיטת רגל היא **הליך משפטי בעל אופי כלכלי**, שנפתח לבקשת החייב או ביוזמת נושיו, ובסופו מופטר אדם מחובותיו (במלואם או בחלקם).
- ▶ ההליך מתאים רק ל**אדם** (להבדיל מחברה) אשר נקלע לחובות מעל סכום מסוים והוא לא יכול לפורעם.
- ▶ להליך פשיטת רגל מגיעים בין השאר אנשים רבים שזהו עבורם המוצא המשפטי האחרון, לאחר שנים שהיו נתונים תחת הליכי הוצאה לפועל על כל המשתמע מכך (עיקולים, עיכוב יציאה מן הארץ, מאסר חייבים וכיוב'). הליך פשיטת הרגל מהווה עבור אותם אנשים תקווה להפסיק להיות נתונים ללחצי הנושים הבלתי פוסקים, לקבל בסופו של יום הפטר מחובותיהם ול**פתוח דף חדש בחייהם**.
- ▶ **תכלית ההוצל"פ**- גביה מהירה, תוך התחשבות בחייב והימנעות מלהפוך אותו לנטל על החברה. ניתן משקל כבד, לאינטרס הזוכה בביצוע פסק הדין והגנה על קניינו. כאשר הליכי ההוצאה לפועל אינם יעילים דיים כדי לגבות את החובות, הנושה יכול לנקוט נגד החייב בהליכי פשיטת רגל.

▶ הלכה היא, כי להליכי פשיטת הרגל שתי תכליות עיקריות.

~ האחת, **כינוס** נכסי החייב באמצעות מתן צו כינוס ו**חלוקתם** בין נושיו בדרך הזולה,

המהירה היעילה השווה והצודקת ביותר (לפי סוג הנושים).

~ והשנייה, לאפשר לחייב שאתרע מזלו ואינו מסוגל לשלם את חובותיו, **לפתוח דף חדש**

בחיוו על ידי קבלת הפטר מן החובות.

▶ התכלית המרכזית המודגשת כיום, בעקבות תיקון מספר 3 לפקודה משנת תשנ"ו,

היא התכלית השנייה שעניינה בחייב.

מטרות ההליך- המשך

- ▶ לפי התיקון, יכול אדם שנקלע לקשיים כלכליים, להיכנס להליך פשיטת רגל ולזכות בהפטר מחובותיו, **גם אם אין תועלת לנושיו בהליך זה**, ובלבד שהסיבות לכישלון עסקיו מקורן במהלך העסקים הרגיל ואינן כרוכות במעשי מרמה.
- ▶ התיקון בחקיקה הביא ל**גידול** במספר הבקשות לפשיטת רגל.
- ▶ פסיקה לעניין מטרות הליך פשיטת הרגל :

ע"א 7113/06 ג'נח נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 20.11.08); רע"א 2282/03 גרינברג נ' הכונס הרשמי פ"ד נח (2) 810, 814 (2004); שלמה לויין ואשר גרוניס, פשיטת רגל 23-24 (מהדורה שלישית, 2010) [(להלן: "לויין וגרוניס").]

▶ אינטרס ציבורי- קיים אינטרס מהותי בקיום הליכי פשיטת הרגל ובשיקומו של החייב. החברה בכללותה יוצאת נשכרת מתוצאות הליכי פשיטת הרגל כשבמהלכם אדם שהיווה נטל על החברה משתקם, לומד התנהלות כלכלית נכונה וראויה, ופועל למיצוי כושר השתכרותו וסילוק חובותיו, תחת עינו הפקוחה של בית המשפט ושל הכונ"ר.

▶ הליך פשיטת הרגל, מגן על נכסי החייב מפני נושים עצמאיים ומנגד מגן על כנסי החייב מן החייב עצמו, שלא יבריחם.

פש"ר (נצ') 291/09 אורן נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו 15.05.11).

▶ **ג'נדר - בפועל, מסיבות תרבותיות וחברתיות, ישנם יותר חייבים גברים מחייבות נשים. על פי רוב, נשים הקשורות להליך מצויות באופן תדיר במעמד של בנות זוג של חייבים, או במקרה והן החייבות בעצמן, הרי שפעמים רבות חובותיהן נוצרו כתוצאה מהעסקים של בני זוגם.**

▶ **לפי מחקר השוואתי, אשר פורסם בשנת '01 בארצות-הברית, 70% ממושטי הרגל בישראל הינם גברים, זאת למרות שיעורם השווה של גברים ונשים באוכלוסיה בארץ.**

רון חריס "ממסר להפטר: הצעת סדר-יום חדש לחקיקת דינים לאכיפת חיובים" עיוני משפט כג 641, 643 (2000). כן ראו Rafael Efrat, "The Rise and Fall of Entrepreneurs: An Empirical Study of Individual Bankruptcy Petitioners in Israel" 7 Stan. J.L. Bus. & Fin. 163.

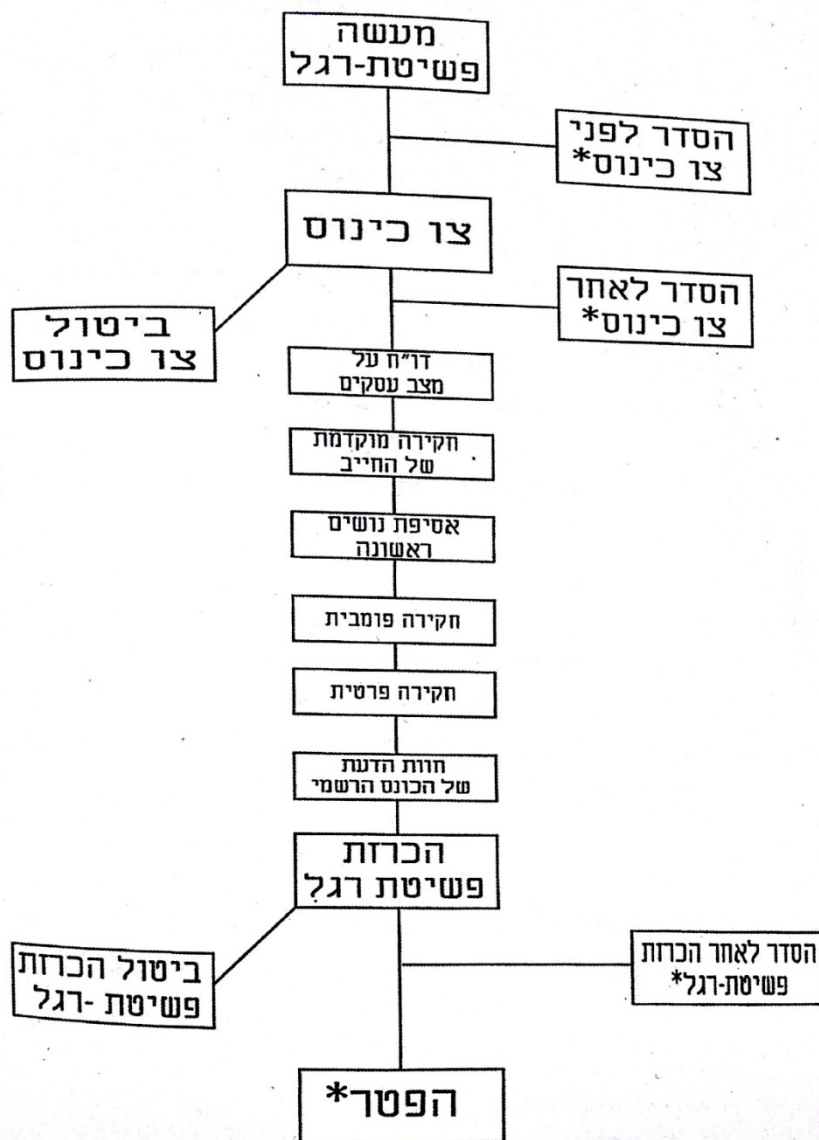
▶ **פסיקה- עיקר הפסיקה הקיימת בנושא שאלת תום הלב בפשיטות רגל היא פסיקה מחוזית, כשלצידה קיימת פסיקה של בית המשפט העליון אולם זו מצויה בכמות מצומצמת באופן משמעותי.**

~ יחסים רגילים בכמויות הפסיקה של בתי המשפט המחוזיים מול בית המשפט העליון.
~ מיהות השחקנים בהליך-

◉ **הכונ"ר** – לכונ"ר אין תמיד אינטרס ממשי לערער על פסק דין אשר הכריז על חייב זה או אחר פושט רגל, גם כאשר הכונ"ר התנגד לכך, כאשר ממילא לא מדובר בקביעת הלכה מחייבת אלא יותר באירוע "נקודתי" מבחינתו (אלא אם מדובר כמובן בהכרעה חריגה שיש לה השפעות רוחביות משמעותיות).

◉ **החייב שלא הוכרז פושט כרגל-** בתואם לעמדת הכונ"ר, אין לו על פי רוב, את האמצעים הכלכליים והכוחות הנפשיים להגיש ערעור לבית המשפט העליון.

▶ **אף על פי שפסקי דין של בית משפט מחוזי אינם בגדר תקדים מחייב, הרי שבסך הכול, במבט כללי ניתן לומר כי ההלכה הפסוקה בשאלת תום הלב, הינה יחסית ברורה ואחידה.**

- ▶ למעשה, מרבית בקשות החייבים להכריז עליהם פושטי רגל, אינן מגיעות כלל לכתובה בפני השופט;
- ▶ בתואם לסעיף 18א(א) לפקודה, בקשת החייב נשמעת בפני השופט אם החליט ליתן צו כינוס (כמשמעותו בסעיף 6 ובסעיף 18 לפקודה), רק לאחר תום ששה חודשים לפחות מיום מתן צו הכינוס, ולאחר הגשת חוות דעתו של הכונ"ר, כמשמעותה בסעיף 18ד, לפקודה.
- ▶ בפועל, ובשל העומס הרב הן במשרדי הכונ"ר והן בבתי המשפט, נערכים הדיונים כשנה לאחר מתן צו הכינוס.
- ▶ במקרים רבים בהם מוגשת חוות דעת חיובית מטעם הכונ"ר, בית המשפט ייתן פסק דינו במסגרת הדיון ויכריז על החייב פושט רגל (ישירות או בתנאים). כלומר, ייתכנו מקרים רבים בהם בשלב מוקדם יותר למתן פסק דין "בכתב", יוכרז פושט רגל בהסכמה בדיון, ללא כתיבה של השופט.

בקשת חייב-בקשת פשיטת רגל

בקשת פשיטת רגל

▲ חייב תושב ישראל/עסקיו מנוהלים בישראל

▲ מעל גיל 18

▲ חובות מעל סך של 17,000 ₪

▲ דו"ח מאומת בתצהיר הכולל פירוט נכסים/הכנסות/הוצאות/חובות שלו, של בן זוגו,

ילדיו הקטינים והבגירים הגרים עימו ** עצה ביחס לתצהיר.

▲ כתב ויתור על סודיות.

בקשת חייב- תגובת כנ"ר

תגובת כנ"ר לבקשה

- ▶ בד"כ מסכים למתן צו כינוס בתנאים לרבות תשלום חודשי.
- ▶ אם לא מסכים, החייב יגיש תגובה ותינתן החלטה בעניין מתן צו כינוס- בעניין זה **שוקל בית המשפט** האם קיימות נסיבות כאלו שברור כי בכל מקרה לא יוכל להיות החייב מוכרז מאוחר יותר, כבר בשלב זה.
- ▶ בשלב זה בימ"ש לא נעתר בד"כ לעיכוב הליכים, ניתן להיעתר לבקשה לביטול הגבלות על רישיון נהיגה (רע"א 5137/11 פלוני נ' עו"ד עודד כהן מיום 25.10.11).

בקשת חייב- צו כינוס- עד חוו"ד

צו כינוס (גם רשם יכול לתת)- יפורסם ברשומות.

- ▶ הכנ"ר ממונה **ככונס** נכסים של החייב.
- ▶ **עיכוב יציאה מן הארץ** (סעיף 57א), **הגבלות** סעיף 42א.
- ▶ **לא ניתן לפתוח או להמשיך בהליכים** כנגד החייב ביחס לחובות בני תביעה, אלא ברשות בית המשפט (לא חל למשל על תביעת נזקי גוף שהוגשה כנגד החייב).
- ▶ בית המשפט רשאי למשוך אליו כל תביעה מבית משפט אחר של החייב (שהוא מנהל או המתנהלת נגדו, סעיף 178(ג) וכפוף ל-20).
- ▶ **תשלום חודשי**; דוח על מצב עסקים; חקירה מוקדמת של החייב; אסיפת נושים ראשונה [מציעים נאמן, סעיף 26, בפועל משנת 2009 לא מקיימים]; חקירה פומבית (סעיף 18דא); חקירה פרטית;
- ▶ **חוות דעת של הכונס- קביעת דיון** ← שנה מיום צו הכינוס.

בקשת חייב- הכרזת פשיטת רגל- תוצאות

▲ הכרזת פשיטת רגל (גם רשם)-

▲ שיקולים

▲ אפשרויות

~ קבלת בקשה/דחיית בקשה/מתן הפטר מותנה/דחיית מתן ההחלטה [סעיפים 18ה, 25ג, 42].

▲ תוצאות

~ הקניית הנכסים לנאמן סעיף 42 (מינוי של הכונ"ר/מנהל מיוחד אם מונה על פי הצעת נושים סעיף 44). תפקיד הנאמן הוא לממש את נכסי החייב, לחלק את התמורה לפי סדר הקדימויות בתיק;

~ דיון בתביעות החוב;

~ בדיקת נכסים.

▲ הגבלות סעיף 42-א-

~ לקוח מוגבל מיוחד; איסור שימוש בכרטיס אשראי, אלא אם קיבל היתר; אינו יכול לייסד תאגיד; להיות בעל עניין בתאגיד.

~ אינו יכול להירשם בפנקס הקבלנים; לא יכול לכהן כחבר ועד או ועדת ביקורת בעמותה; אינו יכול לכהן במועצה מקומית או אזורית/חבר במעוצת מקרקעי ישראל; חברות של עו"ד בלשכה פוקעת.

בקשת חייב- הפטר וביטול ההליך

הפטר

- ▶ הבקשה להפטר תידון לרוב לאחר שנסתיימו הליכי פשיטת הרגל (או במסגרת הסדר עם הנושים); בשלבים מוקדמים של ההליך אם ראה בימ"ש שאין טעם בקיום הליכי הפש"ר;
- ▶ הפטר ניתן לגבי החובות שהיו עובר ליום מתן צו כינוס ומסיים את הליך הפש"ר.

ביטול ההליך-

שיקול דעת בית משפט לביטול צו כינוס:

~ לא היה צריך לתת מלכתחילה;

~ הושג הסדר;

~ נפרעו חובות החייב;

~ ניצול לרעה של ההליך.

- ▶ רשם אינו מוסמך לבטל צו כינוס או הכרזה שניתנה, או לדון בהסדר נושים.

בקשת נושה (רק שופט)

▶ בקשת נושה לשלוח התראת פשיטת רגל לחייב (סעיף 4(א))-החייב נדרש לשלם חוב שבפס"ד חלוט/להבטיחו/להתפשר לגביו.

~ בימ"ש בודק: חוב פסוק, קצוב (מעל 85,000 ש"ח), באמצעות תדפיס הוצל"פ מעודכן ומאושר.

~ התנגדות להתראה-לא באמצעות טענת "פרעתי" [אפשר לחלוק על גובה הסכום, תביעה שכנגד, קיזוז, מיהות החייב].

▶ בקשת נושה להכרזה על חייב כפושט רגל- תוגש תוך 3 חודשים ממסירת ההתראה (סעיף 7).

~ לאחר "מעשה פשיטת רגל" שביצע החייב בתואם לסעיף 5 לפקודה [הידוע הוא אי תשלום על התראה, קיימים גם- מתנת/העברת/העדפת מרמה, יצא את הארץ/התבודד/עזב מקום מגוריו בכוונה להתחמק מנושים, עוקל ונמכר נכנס מנכסיו בהוצל"פ, הצהיר שאינו יכול לשלם את חובותיו בפני בית המשפט, הודיע לנושה כי הפסיק לשלם את חובו].

~ זכותו של הנאמן חלה למפרע מיום מעשה פשיטת הרגל (סעיף 84).

▶ תגובת חייב בתצהיר.

▶ צו כינוס- העברת נכסי החייב לפיקוחו של הכונס הרשמי (ללא שעובר הקניין).
בד"כ ללא דיון.

▶ שיקול דעת בית המשפט- אם התקיימו תנאי סעיף 7 לפקודה.

סעיף 7 לפקודה

- "... (1) החוב שחב החייב לנושה המבקש, ואם היו המבקשים שני נושים או יותר – סך כל החובות שהוא חב להם, **אינו פחות מ-84,543 שקלים חדשים**; בית המשפט רשאי, לבקשת נושה ומטעמים מיוחדים שיירשמו, לאשר הגשת בקשת פשיטת רגל בשל חוב ששיעורו נמוך מסך זה;
- (2) החוב הוא **סכום קצוב בכסף** שיש לשלמו מיד או בזמן עתיד קבוע;
- (3) **מעשה פשיטת הרגל** שעליו מסתמכת הבקשה אירע תוך **שלושה חדשים** לפני הגשתה;
- (4) **מקום מושבו** של החייב הוא בישראל, או שתוך שנה לפני הגשת הבקשה גר כרגיל בישראל או היה לו בית מגורים או מקום עסקים או שניהל עסקים בישראל בעצמו או על ידי מורשה או מנהל או היה חבר בחבר-בני-אדם או בשותפות שניהלו עסקים בישראל על ידי שותף או שותפים או מורשה או מנהל".

חזקה שהנושה רשאי לקבל את הצו, אלא אם קיימות נסיבות חריגות לסתור.

בית משפט רשאי לדחות הבקשה אם הראיות לא הניחו את דעתו, אם שוכנע שהחייב בר יכולת לפרוע חובותיו.

מקרה בו החייב כופר בחוב- רשאי בית משפט לדחות הבקשה, להעתר לה אם שוכנע בתנאים הנ"ל או לעכב ההליכים עד לבירור המשפט בדבר החוב [הדיון בהכרזה נקבע למספר חודשים קדימה (כחצי שנה)].

עיכוב הליכים של חובות בני תביעה- למעט חוב שממילא לא יופטר, והליך של נושה מובטח.

- ▶ **שלב בירורים וחקירות** - תפיסת נכסי החייב, כינוס אסיפת נושים, עריכת בירורים, וחקירות בעניין מצבו של החייב ונכסיו. חוות דעת הכנ"ר מתייחסת לנסיבות יצירת החובות, יכולתו לפרוע חובותיו והלכים שיש לנקוט כנגדו.
- ▶ **הכרזת פשיטת רגל** - שיקול מרכזי: "תועלת לנושים". נכסים מוקנים לנאמן.
- ▶ **הפטר** - פוטר את החייב מחובותיו שהיו בני תביעה בפשיטת רגל.
- ▶ **שק"ד מלא לבית המשפט**.

17(א) לא יהיה חייב זכאי להגיש בקשת פשיטת רגל אלא אם נתקיימו אלה: ▲

(1) חובותיו אינם פחותים מ-16,910 שקלים חדשים; ~

(2) צירף לבקשתו דין וחשבון המתייחס למועד הגשת הבקשה ולתקופה הכוללת את שנת המס האחרונה וזו שקדמה לה, ערוך לפי טופס שנקבע בתקנות [טופס 5], מאומת בתצהיר ובו –

(א) פרטים בדבר נכסיו, לרבות מניות או זכויות אחרות בתאגיד;

(ב) פרטים בדבר הכנסותיו, הוצאותיו וחבויותיו, תוך ציון שמות נושיו, מענם והערובות שנתן להם;

(ג) פרטים הידועים לו בדבר נכסיהם, הכנסותיהם, הוצאותיהם וחבויותיהם של בן-זוגו ושל ילדיו הקטינים או ילדיו הבגירים הגרים עימו, לרבות מניות או זכויות אחרות שלהם בתאגיד.

(3) צירף לבקשתו הרשאה בכתב מטעמו לכונס הרשמי, ובה הסכמתו למסירת מידע או מסמכים לכונס הרשמי או למי שהוסמך לכך על ידו (להלן – כתב ויתור על סודיות), בדבר נכסיו, הכנסותיו, הוצאותיו וחבויותיו, ובדבר פרטי חשבונות המתנהלים על שמו בידי תאגיד בנקאי, כמשמעותו בחוק הבנקאות (רישוי), תשמ"א-1981 (בחוק זה – תאגיד בנקאי), לרבות יחד עם כל אדם אחר, וכן בדבר פרטים אחרים הנוגעים למצבו הכלכלי והמצויים בידי כל אדם, לרבות בידי גוף ציבורי כמשמעותו בחוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981, או בידי תאגיד בנקאי.

(ב) החייב יפרש בבקשתו את הטענה שאיננו יכול לשלם את חובותיו, ואין צורך בהגשת הצהרה כאמור בסעיף 5(4).

+ אישור הכונס כי התנאים הנ"ל מולאו ▲

בקשת חייב- צו כינוס- שיקולי בית משפט- המשך

▶ הפקודה אינה מציבה רשימת שיקולים לבחינה במסגרת **הפעלת שיקול הדעת** **במתן צו כינוס**, מכל מקום הפסיקה קבעה כי בשלב מקדמי זה ייבחן בית המשפט האם לכאורה מתמלאים התנאים למתן צו הכרזת פשיטת רגל כנגד החייב. בהתאמה אם ברור כבר בשלב ההתחלתי הנ"ל כי החייב פעל בחוסר תום לב ו/או במטרה לנצל לרעה את הליכי פשיטת הרגל, וכי כבר לעת הזו מסתבר שבקשתו להכריז עליו פושט רגל תידחה, אין החייב זכאי לחסות בצל המטריה של הפקודה, ואין טעם במתן צו הכינוס אשר יוביל לניהול הליך סרק, שהינו יקר ופגיעתו בקניין הנושים ממשית. [; פשר 259/08 מוראד נ' הכונ"ר (26.03.09); [פש"ר (נצ') 383/09 ראדי נ' הכונ"ר (15.03.10)].

▶ **ריכוך ההלכה-**

▶ לעקרון תום הלב יש ליתן משקל מצומצם יותר בשלב הראשוני של ההליך - בקשת מתן צו כינוס, לעומת המשקל שיש ליתן לו בשלב הדיון בהכרזה ובשלב בקשת ההפטר. מתן צו כינוס נכסים מהווה רק ה"שער" דרכו פוסע החייב אל תוך הליך פשיטת הרגל. ככלל, מקום בו החייב עמד בכל התנאים הראשוניים, אין מקום להתעמק בשלב זה בשאלת תום ליבו במועד יצירת החובות או לבחון את התנהלותו בהליכי הוצל"פ, כיוון שספק אם המידע שמונח לפני בימ"ש בשלב זה מספיק לביסוס קביעה בדבר חוסר תום לב של החייב, שמצדיק לסרב להיעתר לבקשתו ליתן צו כינוס. ע"א 307/12 ישראל בלום נ' הכונ"ר (14.08.12)

▲ הכלל: משהוגשה בקשה לפש"ר, רשאי בית משפט לעכב כל תובענה, הליך הוצל"פ ואמצעי אחר על פי דין נגד החייב (סעיף 22).

🌊 חריגים: לא יעכב תובענה אם הפטרו של הפוש"ר לא היה משמש הגנה בתובענה.

🌊 לא יעוכב נושה מובטח בהליכי מימוש ערובה (בעל משכנתא).

🌊 כל בית משפט שהוכח לו כי כנגד הנתבע קיים הליך פש"ר, רשאי לעכב את ההליכים או להתנות את המשכם על פי תנאים (סעיף 22ב).

בקשה ליציאה מהארץ

▲ בקשת חייב; תגובת כונ"ר

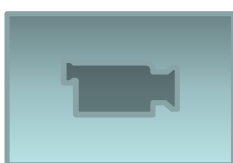
▲ יוכרו רק טעמי בריאות/עבודה, לא דת [בש"א 2436/07 פש"ר 306/06 טילוף נ' הכונ"ר (טרם פורסם 03.09.07)]

בקשות למאסר חייבים (סעיף 57)

▶ בהליך לבקשת חייב- לא תתקבל בקשה על פי רוב, ניתן לבטל את ההליך כסנקציה
בהליך לבקשת נושה- ניתן צו, בד"כ לאחר ארכות, חלוקה לתשלומים, והוצאת
מספר פקודות מאסר.

שיקול דעתו של בית משפט - בהכרזה

- ▶ דרישת המחוקק כי מי שייחסה תחת הגנת פקודת פשיטת הרגל ויוכרז פושט רגל, יגיש את הבקשה לכך בתום לב ושלא במטרה לנצל לרעה את ההליך.
- ▶ במסגרת פסק הדין הדן בבקשה להכרזת פשיטת רגל, שופט בית המשפט המחוזי, הדן בתיק, בוחן על פי הנדרש בפקודה, את תום ליבו של החייב בשלב יצירת החובות, כמו גם בשלב מאוחר יותר, במסגרת הליך פשיטת הרגל עצמו, ולאחר מתן צו הכינוס.
- ▶ כפי שהדבר יורחב ויובהר, עצם השימוש במושג תום הלב, בפקודת פשיטת הרגל, מאפשר לבתי המשפט להכריז על פשיטת רגל, גם כשלא הוכח "תום לב" בתואם לכללים שנקבעו בפסיקה קודמת, זאת כתוצאה ממאפייני מושג תום הלב עצמו כמושג שסתום, המעניק לשופט הדן בתיק שיקול דעת נרחב.

- ▶ עיקרון תום הלב, הינו **נורמת על**, לגביו כתב נשיא בית המשפט העליון בדימוס אהרון ברק בין השאר את הדברים הבאים:
- ▶ "תום הלב הוא ערך מרכזי במשפטנו. הוא עקרון יסוד של שיטתנו. הוא מהווה "ביטוי של כלל ההתנהגות האוניברסלי הנדרש בין אדם לחברו, וכן בין אדם לרשות". תחילתו של תום הלב בהלכה הפסוקה, המשכו בחקיקה ועתה פריחתו בפעילות שיפוטית עניפה, המעמידה אותו כערך מרכזי בתפישתנו המשפטית. תום הלב אינו מוגבל אך לדיני החוזים זהו "**עקרון יסוד משפטי, החולש על כל תחומי המשפט**" [אהרון ברק פרשנות במשפט כרך שני-פרשנות החקיקה (1993), 549].
- ▶ עקרון זה תואר כעיקרון אשר עוטף את מכלול הזכויות והחובות המשפטיות ב"רשת ביטחון" לבל יתאפשר מימושן וקיומן בדרך בלתי נאותה ובלתי ראויה חברתית ומוסרית [ישראל וינבויים בדרך מקובלת ובתום לב (תש"ס), 36].
- ▶ עקרון תום הלב, מתאפיין בכך שהוא **אינו ניתן להגדרה מדויקת מראש**, ורק לימוד של עיקר המקרים הפרטניים בפסיקה, יוכל אולי להביא לקביעת כללים מנחים לגבי יישומו של העיקרון. [וינבויים 38-39].

דרישת תום הלב במסגרת הליך פשיטת רגל- הסטוריה

▶ בעבר, בראשית חקיקת פשיטת הרגל בעולם המשפטי האנגלו אמריקני, עמדה לנגד עיני המחוקק מטרה אחת ויחידה והיא **גביית החובות**. מזמן זה, אמצע המאה ה-16 ואילך, נוספו לחקיקת פשיטת הרגל מטרות נוספות, ובראשן **שחרור החייב מלחץ חובותיו ושיקומו הכלכלי והאנושי**. כך, בשנת 1849 נחקק באנגליה לראשונה סעיף המתיר לחייב ליזום הליכי פשיטת רגל נגד עצמו, (אם כי סעיף זה היה מוגבל בתקופה זו אך ורק לחייבים שהיו סוחרים לפי מקצועם). כמה שנים מוקדם יותר הלכו האמריקאים באותה דרך, ויש הרואים במטרה השיקומית את היעד העיקרי של כל חקיקת פשיטת הרגל בארצות-הברית.

▶ בהמשך להתפתחויות האמורות, מטרות החקיקה החדשות הובילו את המחוקק לחוקק סעיפים בחוק **שימנעו ניצול לרעה של הליכי פשיטת הרגל**. לעיתים הותיר המחוקק את השאלה האם החייב "מנצל לרעה" את ההליכים לשיקול בית משפט לאחר שכבר הוכרז החייב פושט רגל (כך למשל נוסחה המקורי של פקודת פשיטת הרגל, 1936, קבע כי "אם לדעת בית המשפט, לא היה צורך להכריז את החייב כפושט רגל... יכול בית המשפט לבטל בצו את ההכרזה על יסוד בקשתו של כל אדם הנוגע בדבר"...), ואם מאוחר יותר, באמצעות מבחן תום הלב של החייב בהגישו את הבקשה.

▶ כיום, בישראל, בית המשפט העליון רואה בהליך פשיטת הרגל שקבע המחוקק, הליך שהוא חסד מטבעו, בעל היבטים חברתיים ואנושיים.

~ לציין כי ניתן להניח שישנם שופטים אשר לא רואים בהליך הליך של "חסד", זאת לאור מתן הדגש על שיקומו של החייב והאינטרס הציבורי שיש בכך, ויטו לראות בהליך כמייצג "זכות" של אותו חייב שחובותיו נוצרו בתום לב

דרישת תום הלב במסגרת הליך פשיטת רגל- המשך

▶ בהקשר הקונקרטי של הליך פשיטת הרגל, סעיף 18ה' לפקודה מסמיק את בית המשפט המחוזי להכריז על חייב פושט רגל או לדחות את בקשתו על פי מבחן תום הלב בקובעו כי:

▶ "18ה. (א) בית המשפט יחליט, בתום הדיון בבקשת פשיטת הרגל ולאחר שהוגשה לו חוות דעת הכונס הרשמי, אחת מאלה:

(1) להכריז בצו שהחייב הוא פושט רגל כאמור בסעיף 42;

(2) לדחות את הבקשה, אם שוכנע כי הוגשה שלא בתום לב, במטרה לנצל לרעה את הליכי פשיטת הרגל, או כי החייב יכול לפרוע את חובותיו..."

▶ כלומר, אם בית המשפט שוכנע כי הבקשה הוגשה שלא בתום לב (במובנו הסובייקטיבי, כפי שמשתקף מהתנהלותו האובייקטיבית של החייב), תידחה הבקשה, כשהנטל להוכיח את תום הלב, מוטל על החייב.

▶ בנוסף, הליכי פשיטת הרגל כפופים כמובן גם לעיקרון תום הלב במובנו האובייקטיבי, כך שהחייב (והנושים מצד שני), חייבים להפעיל את זכויותיהם על פי הפקודה בתום לב (סעיף 61(ב) לחוק החוזים).

▶ התשובה לשאלה האם פעל החייב בתום לב, מחייבת בדיקת התנהלות החייב בשתי תקופות שונות;

~ הראשונה, התקופה בה יצר החייב את חובותיו;

~ והשנייה, התקופה שלאחר הגשת הבקשה להכריזו פושט רגל.

▶ יש להדגיש כי תום הלב מהווה מונח רחב הכולל בחובו **מדרג של התנהגויות**, החל בחוסר תום לב קיצוני הנובע ממעשה מכוון ובזדון וכלה בחוסר תום לב במדרג נמוך יותר, שיכול אף לנבוע מטעות או חוסר מחשבה מספקת.

▶ לעיתים ההתנהגות חסרת תום הלב אינה מוצאת ביטוי בעניין אחד בלבד. כלומר, ייתכן שנתונים שונים, שאינם כשלעצמם מהווים חוסר תום לב במדרג הגבוה, יחברו לכדי **תמונה כוללת** של חוסר תום לב שתוביל לדחייתה של הבקשה.

▶ ברי כי קיימים **יחסי גומלין** בין מידת חוסר תום הלב, לבין נכונותו של בית המשפט, במקרים מסוימים להכריז בכל זאת על החייב פושט רגל ולזכותו בהגנת הפקודה, כאשר ככל שחוסר תום ליבו של החייב נמצא במדרג הנמוך, נטייתו של בית המשפט, בנסיבות המתאימות, לבוא לקראת החייב, תגבר, וההפך.

~ לז'ורניס, 173-175.

~ ראו לעניין זה ע"א 3224/07 בן דוד נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 03.05.09).

תום הלב בשלב יצירת החובות

- ▶ מה נחשב להתנהגות בתום לב?
- ▶ ברור כי אם החייב פעל בצורה הוגנת וחובותיו נובעים אך **מכישלון עסקי**, אין מקום (בדרך כלל) לחסום את דרכו להכרזת פשיטת רגל [לזין וגרוניס לעיל, 174].
- ▶ עצם העובדה שהחובות נוצרו במהלך **ניהולו של עסק בלתי חוקי, לא תביא בהכרח** לדחיית הבקשה, אלא אם מדובר בעיסוק הנוגד באופן מהותי את תקנת הציבור (ע"א 6416/01 בנבנשיתי הנ"ל).
- ▶ **השקעה כושלת בבורסה** לא תהווה בהכרח התנהגות בחוסר תום לב [פש"ר (נצ') 205/07 סלע נ' הכונ"ר (נבו, 08.01.09)].
- ▶ לעיתים, יש **בחלוקה הזמן** ממועד יצירת החובות כשלעצמו, כדי לפעול לזכות החייב, אף אם פעל בחוסר תום לב. בעניין זה פסק בית משפט העליון כי העובדה שחלפו שנים רבות מעת יצירת חובות שלא בתום הלב, יש בה כשלעצמה, לעיתים כדי לרפא את הפגם שבהתנהגות החייב, או לרכך את הדרישה לעמידה מדוקדקת על חובת תום הלב ביצירת החובות [ע"א 3224/07 בן דוד נ' הכונס הרשמי (נבו, 03.05.09)].

חוב שנוצר כתוצאה מביצוע עבירה

▲ "עצם ההרשעה בפלילים אינה שוללת את האפשרות להכריז על החייב פושט רגל. ואולם חוב שנוצר כתוצאה מביצוע העבירות אינו יכול להיחשב כחוב שנוצר בתום לב". (פש"ר (חיפה) 376/01 מזרחי נ' הכנ"ר (לא פורסם)). ראה גם פשר (ת"א) 1836-06 דורון מלך נ' כונס הנכסים הרשמי - מחוז ת"א (נבו, 03.10.11).

▲ באשר לשלב של יצירת החובות, ניתן לסכם ולומר כי דומה שהמקרה הקיצוני ביותר של חוסר תום לב הוא של חייב אשר מרבית חובותיו נוצרו בדרכי רמייה. כך גם באשר לחייבים שחובותיהם נוצרו אגב עבירות פליליות שונות או בקשר אליהן.

חובות שנוצרו עקב עבירות מס

- ▶ חוב המוצהר בין השאר כתוצאה מעבירות מס, הוא חוב שנוצר בחוסר תום לב. כאשר חוב נוצר עקב ביצוע עבירה פלילית, לא יכול המבקש לטעון כי חוב זה נוצר בתום לב. בנסיבות אלו, לא יהא מקום להכריזו פושט רגל בעתיד, וזאת אף אם ישלם תשלומים חודשיים... וכיוצ"ב. בהתאם אין גם טעם לקיים את ההליך (ראה פש"ר (חי') 123/06 מילאל גירר נ' כונס הנכסים הרשמי (טרם פורסם 25.04.07); פש"ר (חיפה) 116/02 עלי חברמה נ' הכונ"ר (לא פורסם); ע"א 8937/05 תבין נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 22.01.07)).
- ▶ אי העברת ניכויים איננה עבירת טכנית כלל אלא עבירה חמורה, המצביעה על כך כי החייב נטל, לכאורה, כספים מעובדיו ומהקופה הציבורית גם יחד. כך גם, אי הגשת דוחות, ניהול ספרים לא תקין, זיופים וכיוב'.
- ▶ חוב של אי תשלום למס הכנסה- לא בהכרח חוסר תום לב (כמו כל אי תשלום אחר של חוב, הנובע מהעדר אמצעים) פשר (נצ') 187/08 עדוי נ' הכונ"ר (נבו, 24.03.09).
- ▶ שונה- חוב למע"מ [עפ"י רוב חוסר תו"ל]

העדר קיומם של דוחות וספרי חשבונות תאגיד

"המחוקק ראה, אפוא, באי ניהול פנקסי חשבונות בשלוש השנים שלפני פשיטת הרגל משום רשלנות או חוסר תום לב, המצדיקים, על פניהם, סנקציות עד כדי שלילת הפטר, בכפוף לשיקול דעתו של בית המשפט על פי נסיבות המקרה. מה דין אי ניהול פנקסי חשבונות בתקופה שלפני אותן שלוש שנים? לכך לא התייחס המחוקק, ובכך גילה דעתו שלא ניתן לראות בכך, על פני הדברים, משום חוסר תום לב. אכן, ייתכנו מקרים שבהם יהיה באי ניהול פנקסי חשבונות כזה משום חוסר תום לב, והכל תלוי בנסיבות הספציפיות, כגון הגורמים לאי ניהול הפנקסים, מידת חוסר הוודאות שנוצרה בעקבות זאת, פרק הזמן שעבר בין אי ניהול הפנקסים לבין ההסתבכות הכלכלית, ועוד."

רעא 2282/03 ראובן גרינברג נ' כונס הנכסים הרשמי (פורסם בנבו, 10.02.2004)

- ▶ חתימה על ערבויות רבות כאשר אדם מצוי בחובות, ללא הסבר מספק להתנהגות זו, מהווה גם היא על פי ההלכה התנהלות בחוסר תום לב.
- ▶ "סבורני כי כאשר אדם חותם על ערבות על סכום כאמור, בידעו כי כושר השתכרותו אינו מאפשר לו לשלמו וכי גם רכוש שיש בו כדי להבטיח את תשלום הסכום הנערב אין בידו, הרי שיש בהתנהגותו זו משום התנהגות חסרת אחריות המגיעה כדי חוסר תום לב". (פש"ר (חיפה) 409/03 בוגנים נ' הכנ"ר, (נבו 25.04.04); פש"ר (חיפה) 230/01 אגא עלי נגד הכנ"ר (נבו 30.01.02); פש"ר (חיפה) 497/05 זיקרי נ' הכנ"ר, (נבו, 05.09.05).
- ▶ לעומת זאת, בית המשפט העליון קבע כי חתימה "שגרתית" על ערבויות לקרובי משפחה, "במציאות הישראלית אינה מהווה בהכרח התנהלות בחוסר תום לב. ע"א 3224/07 בן דוד נ' הכונ"ר (פורסם בנבו, 20.07.05).

אין ספק כי מי שנוטל הלוואות מגורמים שאינם ברורים, וככל הנראה נוקטים בהליכים שאינם חוקיים, מסתכן בכך כי יאלץ לפרוע את החובות ולשלם תשלומים מעבר למחוייב על פי דין. במקרה שכזה, **הכרה בבקשתו של החייב להכריז עליו כפושט רגל תקנה עדיפות לאותם גורמים או מלווים מפוקפקים ורק תעודד נקיטת הליכים בלתי חוקיים לצורך גביית חובות.** לא יתכן להעדיף נושים שכאלה על פני הנושים הרגילים אשר הלוו את כספם או העניקו אשראים לחייבים בתום לב ואשר שומרים על החוק ונוקטים אך ורק בהליכים חוקיים לגביית חובותיהם [פשר (חי') 512/03 קרן עמית נ' כונס הנכסים הרשמי (נבו, 15.08.04)] כן ראה פשר (חי') 5434-08-10 היתי מוחמד נ' כונס נכסים רשמי מחוז חיפה (נבו, 25.11.12).

▲ "מי שחייב כספים לנושיו ואין ידו משגת לשלמם, אל ייצור לעצמו התחייבויות חדשות... התנהגות אשר כזו, לבדה, יש בה כדי להצדיק את דחיית הבקשה" (פש"ר (חי') 578/00 ביטון נ' הכונ"ר (נבו, 15.012.02) וראה גם פש"ר (חי') 268/04 סבג נ' הכנ"ר (נבו, 21.08.05); פשר (חי') 23852-01-11 נביא אליה נ' כונס נכסים רשמי מחוז חיפה (נבו, 02.01.13).

▲ "חיוב במזונות איננו דומה לחיוב כספי אחר. גם המחוקק מתייחס באופן שונה לחיוב במזונות. והדברים ברורים ופשוטים: שתשלום המזונות הינו, לעיתים, האמצעי היחיד העומד לרשותו של הזכאי למזונות כדי להתקיים.

בענייננו מדובר בחיוב לתשלום מזונות לבנו הקטין של החייב. כשלעצמי אני סבור שעצם קיומו של חוב מזונות, ובמיוחד מזונות לקטין כאשר הנסיבות מלמדות על כך שהחייב יכול היה לשלם את חיובו ולא עשה כן, זועק לשמיים את דבר חוסר תום ליבו של החייב. כאמור לעיל, חובו העיקרי של החייב הינו חוב המזונות הנ"ל. לפיכך, הואיל והחוב העיקרי נוצר בחוסר תום לב, ממילא מן הדין לדחות את בקשתו של החייב להכריזו פושט רגל כבר מטעם זה".

▲ (ראה פש"ר 81/01 (חיפה) עמרם לוי נ' הכונ"ר (לא פורסם)), ראה גם פשר (נצ')-658-09 [אשטמקר ראובן נ' כונס הנכסים הרשמי \(נבו, 11.01.11\)](#).

צבירת חובות באמצעות חברה חדשה

▲ "מי שמקים חברה ומסתבך בחובות כלכליים ולאחר מכן מקים חברה שניה העוסקת באותו תחום בדיוק וממשיך באמצעות החברה החדשה לצבור חובות, מעיד על עצמו כי התנהגותו חסרת תום לב והוא נוטה לסכן את מצבת חובותיו מתוך מודעות וכוונה תחילה, שאם לא כן, היה עליו להסיק את המסקנות המתבקשות מההסתבכות הכלכלית הראשונה ולא להמשיך עוד ולהגדיל את מצבת חובותיו באמצעות חברה חדשה". (פש"ר (חיפה) 260/00 אוחנה נ' הכנ"ר, (לא פורסם)). ראו גם פש"ר 3089/06 (ים) רביבו נ' הכנ"ר (30.07.07); פשר (חי' 10-01-10 [פיליפ ניג'ם נ' כונס נכסים רשמי מחוז חיפה](#) (נבו, 17.10.12)).

▲ תשומת לב- כמו תמיד, כל מקרה לנסיבותיו.

מתן שימוש בשמך/בחשבונוך לאחר

▶ פסק דין בדראן נ' הכונס הרשמי עניינו היה זוג חייבים, בעל ואישה אשר נקלעו לחובות כבדים. החייב הגיש את בקשתו בגין חובות מוצהרים בסך של 1,853,123 ₪ ל-20 נושים והחייבת הגישה את בקשתה בגין חובות מוצהרים בסך של 289,000 ₪ לשני נושים בלבד. החייב פתח בהליכי פשיטת רגל בהליך אחר בשנת '00 והוכרז בשנת '01 פושט רגל. החייבת פתחה גם היא בהליכי פשיטת רגל (בשנת '03), ובמהלך הדיון שהתקיים בבקשתה, עשה בית המשפט המחוזי בחיפה שימוש בסמכותו לעיין מחדש בהכרזת פשיטת הרגל של החייב, ודן במשולב בבקשות החייבים.

▶ כב' השופט עודד גרשון, תיאר במסגרת פסק הדין, את נסיבות הסתבכותם הכלכלית של החייבים. על פי תיאורו, בתמצית, החייבת שהייתה לאורך כל השנים עקרת בית, הצהירה שכל חובותיה הם למעשה חובות של בעלה אשר חתם על ערבות לעו"ד אותו הכיר וכן חובות שנוצרו בהמשך במסגרת עסקיו כקבלן. לדברי החייבת, החובות נוצרו תוך שניסתה לסייע לו להיחלץ מחובותיו, כשלשם כך היא פתחה חשבון על שמה בלבד.

▶ פש"ר (חי') 323/03 בדראן נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 16.05.04) (להלן: "פסק דין בדראן").

מתן שימוש בשמך/בחשבונך לאחר

- ▶ בהמשך לדברים אלו הכריע בית המשפט, כי החייבת אפשרה לבעלה לפעול מהחשבון תוך שהוא מושך שיקים, ללא כל פיקוח מצדה (יש לציין כי בשאלת הפיקוח מסרה החייבת עדות סותרת, במסגרת הליכים קודמים מול הנושה הרלבנטי בתיק).
- ▶ לאחר האמור פסק השופט:
"... בעל חשבון בנק שהוגבל העושה שימוש כאמור בחשבון בנק של עקרת בית שאין לה הכנסות משל עצמה, מציג בפני הצדדים השלישיים שלהם מסוחרים השיקים מצג כוזב ומטעה אותם לחשוב שהם מקבלים לידיהם מסמך סחיר בעל ערך כשאינן הדבר כן. מי שכך נוהג יוצר חובות שלא בתום לב.
- ▶ ...הוא הדין במי שאין לו כל הכנסה משל עצמו והוא מעמיד את חשבון הבנק שלו לרשותו של אחר, שחשבונו שלו הוגבל על פי חוק שיקים ללא כיסוי: מי שמעמיד את חשבונו לרשות זולתו, כאמור, מבלי שתהיה לו כל בקרה ושליטה על מהות הפעולות המבוצעות בחשבון, על גובה השיקים הנמשכים ממנו ועל הסכומים המופקדים בו, אינו יכול לטעון לאחר מכן כי החוב שנוצר בחשבון הבנק שלו, כתוצאה מפעולות כאמור, נוצר בתום לב".

חוסר תום לב במתן שיקים "על החלק" - המשך

▶ לאור הדברים האמורים, דחה בית המשפט את בקשתה של החייבת להכריזה פושטת רגל (וביטל את הכרזתו של החייב פושט רגל).

▶ בית המשפט העליון אישר, את פסיקת בית המשפט המחוזי בבדראן ולא מצא מקום להתערב בו. הלכה זו נשתרשה היטב בפסיקה וניתן למצוא עשרות פסקי דין העוסקים במערכת עובדתית דומה ושתוצאתם הינה על פי ההלכה הנ"ל.

ע"א 6067/04 בדראן נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 09.08.06).

ראו למשל: פש"ר (נצ') 763/09 סיהאם שתיווי נ' כונס הנכסים הרשמי (פורסם בנבו, 21.06.11); פש"ר (חי') 631/07 מוראן חאמד נ' כונס הנכסים הרשמי (פורסם בנבו, 17.08.09); פש"ר (חי') 107/01 עביר חוטבא נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 27.02.02); פשר (חי') 886/05 זיאדה נוהא נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 28.07.08).

חוסר תום לב המתן שיקים "על החלק"

▶ באשר לחובות חייבים הנוצרים כתוצאה ממסירת שיקים "על החלק" לאחרים, נקבע באופן גורף בפסיקה (בבתי המשפט המחוזיים) כי התנהלות זו הינה התנהלות בחוסר תום לב. כך למשל בפש"ר (חי') 497/00 עלו סאלח נ' הכונס הרשמי נקבע:

▶ "בית משפט זה אמר את דברו פעמים הרבה כי חייב המושך שיקים על החלק ומעבירם לידי אחרים, אינו יכול להישמע לאחר מכן בטענה כי הסתבך בחובות בתום לב. מי שמוסר שיקים על החלק אינו יכול לצפות מראש מהו הסכום שירשם בשיק וממילא גם אינו יכול לבדוק ולוודא כי יהיה כיסוי לשיקים שמסר.

▶ ומכאן גם נובעת התוצאה הבלתי נמנעת שלהלן: כאשר אדם מוסר שיקים על החלק, הוא עלול להיקלע למצב שירשמו בשיקים סכומי כסף שלא יהיה להם כיסוי בחשבון הבנק ושיקים אלה ימסרו לצדדים שלישיים אשר יקלעו, על לא עוול בכפם, למצב שבו מסמך סחיר שנמסר לידיהם יתברר כפיסת נייר שאינה שווה ולא כלום. אותם צדדים שלישיים ימצאו במצב שלא יקבלו תמורה עבור הנכסים או השירותים שנתנו ושבגינם קיבלו את השיקים.

חוסר תום לב המתן שיקים "על החלק"

▶ התוצאה של כל האמור לעיל היא שמי שחובותיו נוצרו בדרך האמורה לעיל אינו יכול לטעון, ברצינות, כי נקלע למצב שנקלע בתום לב. התנהגות כאמור לא זו בלבד שאיננה התנהגות תמת לב אלא שחוששני כי אדם החותם על שיק על החלק ומוסרו לידי אחר עלול להיקלע גם לסיטואציה של עבירה פלילית של משיכת שיקים ללא כיסוי".

~ פש"ר (חי') 497/00 עלו סאלח נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 08.01.03) (להלן: "פסק דין עלו סאלח"); ראו גם פש"ר (חי') 427/05 כתילי אליאס נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 02.09.07; פש"ר (חי') 405/00 שמשום זאהי נ' הכונס הרשמי (טרם פורסם 06.02.02) פשר (נצ') 168/06 טנוס ערב נ' כונס הנכסים הרשמי (פורסם בנבו 24.05.09).

▶ אציין כי פסק הדין שתואר לעיל עניינו חייב אשר הגיש בקשתו בגין חובות מוצהרים על סך של 5,620,089 ש"ח ל- 39 נושים. החייב נתן לשותפו בעסק הבלוקים פנקסי שיקים חתומים על ידו "על החלק", חתם לו ערבות כאשר כבר היה נתון בחובות, ולאחר כל אלו, לא שיתף פעולה עם הכונ"ר, לא צירף כל מסמך בנוגע ליצירת החובות, ולא מסר שום הסבר לפעולותיו.

חוסר תום לב המתן שיקים "על החלק"

עוד על החומרה שיש לייחס למשיכת שיקים ללא כיסוי, שהיא למעשה תוצאה בלתי נמנעת על פי רוב, של מתן שיקים "על החלק", עמד בית המשפט העליון ברע"א 9162/04 סורוצקין נ' בל"ל בע"מ, בתיק שלא עסק בנושא של פשיטת רגל (בתיק זה דובר בבקשת רשות ערעור על הגבלת המבקשים בהתאם לחוק הגבלת שיקים ללא כיסוי, תשמ"א-1981, בשני הבנקים המשיבים):

"... ככלל, הגישה הראויה לנושא השיקים ללא כיסוי, צריך שתהא מחמירה. המדובר בנגע קשה ומטריד המשליך הן על הנפגעים הישירים שלא נפרעו שיקים שנמסרו להם, ולעתים – כפי שציין בית המשפט המחוזי – על צדדים שלישיים, והן, במעגל רחב יותר, על המדינה והחברה".

רע"א 9162/04 סורוצקין ואח' נ' בל"ל בע"מ ואח', (פורסם בנבו, 05.12.04).

חוק הגבלת שיקים ללא כיסוי, תשמ"א-1981 ס"ח 1012,136.

מקרים נוספים המהווים חוסר תום לב

צבירת חובות בדין הימורים/ התמכרות לסמים או אלכוהול [פש"ר (ים) 4023/07 כהן נ' הכונ"ר (נבו, 02.02.09)]

הגשת בקשה נוספת לפשיטת רגל, מקום בו בקשה קודמת של החייב נדחתה עקב ניצול לרעה של ההליך [פש"ר (חי') 2257/04 (פש"ר 124/04) בחוס נ' הכונ"ר (נבו 27.05.04)].

תום הלב ממועד הגשת הבקשה לפשיטת רגל

- ▶ בית המשפט ישקול בין השאר את **עמידת החייב במטלות** על פי צו הכינוס וההחלטות השיפוטיות. החייב צריך לקיים החלטות שיפוטיות כלשונן ובמועד שנקצב בהן, ולא להשתמש בדיעבד באמתלות לאי קיום ההחלטות, לאחר שאלו לא קוימו;
- ▶ כמו כן יבחן בית המשפט את **מידת שיתוף הפעולה הכללי** של החייב עם הכונ"ר;
- ~ **התייצבותו לחקירה** בפניו (או בפני המנהל המיוחד) ו**הצגת מלוא הנתונים** ככל שנדרש על ידו לרבות **הצגת מסמכים** המבססים את גרסתו לבקשה והצגה מהימנה של מצבת נכסיו. סעיף 18ג(ג) לפקודה וכן ראו לעניין זה גם את ע"א ג'נח וכן ע"א 7994/08 **דוד גוטמן** נ' **כונס הנכסים הרשמי** (נבו, 01.02.11).
- ~ כאמור, נקבע בפסיקה שחייב שאינו ממציא מסמכי הנהלת חשבונות של חברות שהיו בשליטתו, מספר שנים רב, טרם להגשת בקשתו להכרזה, אינו בהכרח חסר תום לב רע"א גרינברג הנ"ל.
- ▶ בית המשפט יבחן גם את **מיצוי כושר השתכרותו** של החייב והעדר יצירת חובות חדשים. בעניין זה נקבע כי חייב שאינו מנצל את מלוא כישוריו ויכולותיו להגדיל את הכנסותיו, התנהלותו יכולה להיחשב כחוסר תום לב. ע"א 5178/92 אליהו נ' הכונס הרשמי פ"ד מט(1) 435.
- ▶ חייב שנמנע באופן שיטתי מלשלם את **התשלומים שהושתו עליו** בצו הכינוס, במיוחד אם לא פנה קודם לכן בבקשה להקטין את התשלום החודשי, מתנהל גם הוא בחוסר תום לב. ע"א 2063/07 יצחקי נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 31.07.08).
- ▶ **פזרנות בזבזנות ויצירת חובות חדשים** לאחר מתן צו הכינוס [פש"ר (נצ') פאוזי נ' הכונ"ר (נבו, 209/07); פש"ר (נצ') מלכה נ' הכונ"ר (נבו, 06.03.05)].

- ▶ קיימים מקרים, בהם למרות **ההלכות הברורות** בנושאים אלו, בתי המשפט, מכריעים שיש להכריז על החיובים פושטי רגל, אף על פי שהתנהלותם הייתה דומה להתנהלות שתוארה לעיל.
- ▶ יש להדגיש כי מרבית הפסיקה הקיימת עולה בקנה אחד עם ההלכות האמורות, אולם כפי שאדגים, המקרים שסוטים לכאורה מן ההלכות הנ"ל, אינם מהווים מקרים חריגים או בודדים, או כאלו המאפיינים בית משפט או שופט מסוים, אלא **קבוצה קיימת שלא ניתן להתעלם ממנה**.
- ▶ כאמור, המקרים בהם ניתן להתחקות אחרי הסטייה מן ההלכות הם אותם מקרים בהם אין הסכמה של הכונ"ר בחוות דעתו להכרזת החייב פושט רגל והתיק מגיע לכתיבה בפני השופט.

▶ בית המשפט המחוזי בפש"ר (חי') 333/04, דן בבקשות חייבים, בעל ואישה, הורים לקטין. החייב הצהיר בבקשתו על חובות בסך 1,143,035 ₪ ל-19 נושים והחייבת הצהירה על חובות בסך 253,829 ₪ ל-4 נושים. במקרה זה, **בעלה של החייבת רשם אותה כבעלת מניות בחברות שהיו בניהולו ובשליטתו, החתים אותה על ערבויות לטובת החברות ועשה שימוש בחשבונה הפרטי לצורך ניהול עסקיו.** בעקבות קריסת עסקיו של הבעל נקלעה גם האישה לחובות. באשר לחייב, פסק בית המשפט כי הוא התנהל בחוסר תום לב, זאת בהתבסס על חובות גבוהים לרשויות המס (בנידון גם נפתח נגדו תיק פלילי), וכן בהתבסס על מכירת חברה שבבעלותו כחצי שנה לאחר מתן צו כינוס בעניינו.

▶ באשר לחייבת פסקה כב' השופטת חני הורביץ כדלקמן:

▶ "אומנם ככלל, אישה המאפשרת לבעלה לפעול תחת שמה ולצבור חובות, נוהגת בחוסר תום לב, אולם לא ניתן להתעלם ממצואות החיים ולבחון את הנסיבות והגורמים שהביאו ליצירת החובות ע"ש האישה. הוכח כי חלקה של החייבת, אם בכלל, ביצירת החובות היה עקיף ומינורי והחובות נשוא ההליך, רובם ככולם, הם חובות שיצר הבעל במהלך עסקיו. התנהלותו זו, אף מדגישה את המסקנה אליה הגעתי לגביו. ראוי אפוא שלחייבת תינתן הזדמנות לפתוח דף חדש בחייה ולהכריזה פושטת רגל".

▶ פש"ר (חי') 333/04 אבנר נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 24.12.06) (להלן: פסק דין אבנר").

ניתן לראות כי השופטת בפסק דין אבנר, מזכירה את ההלכה הקיימת אולם בבואה לבחון את הנסיבות והגורמים שהביאו ליצירת החובות היא מציינת כי רוב החובות הם חובות שיצר הבעל במהלך עסקיו. כלומר השופטת חוזרת על כך שחובות האישה נוצרו בשל התנהלות הבעל- אולם בכך בדיוק נעוץ חוסר תום ליבה, בכך שנתנה לבעלה לעשות שימוש בשמה ובחשבון הבנק שלה. ניתן גם לשים לב לכך שפסק הדין שותק באשר למידת ידיעתה של האישה על מעשי בעלה, כאשר סביר להניח, שאם הדברים היו נעשים שלא בידיעתה היו הדברים מצוינים בפירוש, שאז לכאורה אינה באמת חסרת תום לב.

אני יכולה לשער, השערה פרטית, כי במקרה זה, אולי סברה השופטת לפי תפיסת עולמה שעל רקע המעשים החמורים של בעלה של החייבת, שחלקם גם היו פליליים, סביר אולי להניח ש"מציאות החיים" של החייבת הייתה כזו, שלכאורה לא הייתה לה ברירה אלא להיענות לדרישות בעלה, כשאז ניתן לטעון כי הדבר מרכז את חוסר תום ליבה. אולם כאמור, **השופטת לא ציינה מה גרם לה לחשוב כי מידת חוסר תום הלב פה אינה בשיעור כזה שידחה את הכרזת החייבת.**

▶ ברגע שהמחוקק קבע בפקודה, את הוכחת חובת תום הלב כקריטריון המרכזי לשם מתן הכרזת פשיטת רגל, הוא אפשר מצד אחד לבתי המשפט העליון והמחוזי, **למלא את המושג בתוכן** וליצור לאורך השנים, **כללים** כאמור, הקובעים איזו היא התנהגות מהווה תום לב ואיזו לא.

▶ עם זאת, מצד שני, הוא פתח פְּתַח, לבתי המשפט להשתמש באופן נרחב **בהנמקות של צדק**. כלומר, דווקא השימוש במושג תום הלב, שהוא רחב, ועמום אפשר לשופטים להשתמש גם הם במושגים עמומים, כמו " מציאות החיים"; "אינני סבורה כי חוסר הפיקוח מצד החייבת עולה כדי חוסר תום לב"; "סבירים" "לרכך מעט את ספק תום ליבו של החייב", ולהכריע במקרים הראויים לטעמים באופן שאינו מתיישב בבירור עם הכללים וההלכות הקיימות, כל זאת בתואם לתפיסת עולמם.

פסק דין אבנר, לעיל; פש"ר (ב"ש) 16318-01-11 האיגאני נ' הכונס הרשמי (פורסם בנבו, 12.07.11); פש"ר 223/01 (נצ') אלקובי נ' הכונ"ר (נבו, 06.11.02); פש"ר (נצ') 450/08 לבנטר נ' הכונ"ר (נבו, 28.04.11).

- ▶ היתרון הגדול של השימוש במושג השסתום של "תום הלב", הוא **הגמישות הניתנת לשופטים, לחרוג מהכללים במקרים הראויים לכך** (תוך יישום העקרונות הכלליים של ההליך).
- ▶ קיימים **יחסי גומלין** בין מידת חוסר תום הלב, לבין נכונותו של בית המשפט, במקרים מסוימים להכריז בכל זאת על החייב פושט רגל ולזכותו בהגנת הפקודה. כאמור, ככל שחוסר תום ליבו של החייב נמצא במדרג הנמוך, נטייתו של בית המשפט, בנסיבות המתאימות, לבוא לקראת החייב, תגבר, ולהפך.
- ▶ שימוש נכון ומושכל בשיקול הדעת, מאפשר לשופט להתמודד עם נסיבות חדשות שהמחוקק לא יכול היה לחזות מראש, ולהכריע את התיק באופן צודק לטעמו גם אם ההכרעה אינה עולה לכאורה בקנה אחד עם ההלכות הקיימות.

▲ הסדר לפני צו כינוס- ס' 19 א לפקודה

~ בימ"ש מצא יסוד סביר להניח שישולמו לפחות 30% מכל חוב בלתי מובטח שהיה בר תביעה אליו ניתן צו כינוס ביום הגשת הבקשה

▲ הסדר אחרי צו כינוס- ס' 41-33

▲ הסדר אחרי הכרזה- ס' 54-52

▲ בקשת חייב מול בקשת נושה [בבקשת נושה לא נבדק תו"ל של החייב]

▲ תנאים-

~ רוב רגיל של הנושים המצבעים;

~ $\frac{3}{4}$ מערך הנשייה של הנושים הנוכחים המצביעים- בכל אחת מאסיפות הנושים על פי סוגיהם [נושים לא מובטחים בעלי חובות בדין קדימה; נושים רגילים; נושים מובטחים].

▲ שיקול דעת בית משפט [בכלל, ומקרים בהם הושג רוב של יותר מ-1/2 מערך הנשייה].

~ בימ"ש יסרב לאשר הסדר אם האמור בו אינו סביר או שאינו מועיל לציבור הנושים בכללותו.

~ ערובות לתשלום הסכומים או הסכמה של צדדי ג' ליתן מנכסיהם לשם ביצועו- דהיינו יתרון על פני הליך פשיטת הרגל.

~ הסכמת הנושים/הכונ"ר – כמובן אנדיקציה חשובה, אולם לא מספיקה.

~ התנהגות החייב בניגוד לסדר הציבורי (ע"א 6416/01 בקשה לד"נ נדחתה 4335/03).

~ ההסדר צריך להתיישב עם מטרות הליך פשיטת הרגל (בין השאר שהחייב יופטר)

▶ בית משפט לא יאשר הסדר במקרים בהם אין מקום להפטר בלתי מסויג אלא אם חלים כל התנאים הנ"ל, ובנוסף:

▶ יש ערובה סבירה לתשלום שיעורים המופעים בסעיף 35 (ז) לפקודה, על כל חוב בר תביעה שאינו מובטח לרבות הפרשי הצמדה עד ליום הגשת ההסדר לאישור.

▶ הערובה היא לתשלום מיד או תוך זמן קרוב.

▶ דוג' למצבים הנ"ל

≈ אי ניהול פנקסי חשבונות ב-3 שנים עובר לפשיטת הרגל.

≈ הוכרז פושט רגל ב-5 שנים שקדמו למתן צו הכינוס הנוכחי.

▶ הסדר שנקבל ואושר מחייב את כל הנושים לעניין כל חוב בר תביעה המגיע להם מן החייב (למעט קנס, חוב לפי פסק מזונות, וחובות שנוצרו במרמה (סעיף 35(י) אלא אם נתנה הסכמה ספציפית של נושים אלו).

▶ ביטול הסדר

≈ החייב לא שילם במועד תשלום שנקבע בהסדר

≈ מפאת קשיים משפטיים אין להמשיך בהסדר בלי לגרום עוול או השהיה בלתי סבירה לנושים.

≈ אם אישורו של בית המשפט הושג במרמה.

הפטר על פי בקשת פושט הרגל

▶ חייב רשאי בכל עת לבקש הפטר (סעיף 61(א)).

▶ לקראת הדיון יוגש תסקיר מטעם הכונ"ר + נאמן אם מונה

▶ שיקוליו המרכזיים של בית המשפט

~ תום ליבו של החייב

~ התועלת שתצמח לנושים- בד"כ ינתן הפטר רק לאחר שיחלוף זמן ממועד תחילת צו הכינוס, ואם יוכח החייב כי שילם כל שביכולתו ועל כן אין עוד תועלת בהמשך ההליכים.

~ חלוף זמן

~ במתן הפטר לאלתר- מייד עם הכרזת החייב כפוש"ר, אם שוכנע בית המשפט כי אין טעם בקיום הליכי פש"ר ובלבד שחלפו לפחות ששה חודשים מיום מתן צו הכינוס.

▶ בית משפט רשאי: ליתן צו הפטר/להתלות הבקשה/להתנות הפטר בתנאים (סעיף 62(ב)). אם החייב לא ימלא אחר התנאים רשאי בית המשפט בכל עת לבטל את צו הפטר לבקש הכונ"ר, הנאמן או נושה.

▶ הפטר על פי בקשת הכונס הרשמי

▶ לבקשת הכונ"ר ובהתחשב בדו"ח הנאמן, רשאי בית משפט לתת הפטר לחייב אם סבור שאין תועלת בהמשך ההליכים לנושים (סעיף 67)

▲ הכלל: צו ההפטר פוטר את פושט הרגל מכל חוב בר תביעה (סעיף 69(א)). הוא אינו פוטר שותף/נאמן מחויב ערב של החייב. מדובר בצו אישי.

▲ חריגים: צו הפטר לא יפטור מהחובות הבאים:

- 1) חוב המגיע לפי התחייבות להימנע מעבירה או חוב המגיע למדינה בשל קנס; ~
- 2) חוב או חבות שנוצרו במרמה שפושט הרגל היה שותף לה או שהשיג ויתור עליהם במרמה כאמור; ~
- 3) חבות לפי פסק דין לחובתו בתובענת מזונות, להוציא מה שהורה בית המשפט במפורש לגבי החבות, במידה שהורה ובתנאים שהורה. ~

- ▶ מזונות מכוח פסק דין ושזמן פרעונם חל אחרי מתן צו הכנוס, אינם בני תביעה בפשיטת רגל.
- ▶ עם זאת, רשאי בית משפט להקציב לאדם אשר זכאי לאחר מתן צו הכינוס לקבל מזונות מפושט הרגל על פי פסק דין, סכומי כסף מתוך נכסי פושט הרגל או הכנסותיו. [האמור אינו נחשב לחלוקת דיבידנד אלא כתשלום על פי פסק דין (סעיף 128)]

הארכת מועד תביעות חוב

רע"א 9802/08: ▲

- ▲ הוראת סעיף 71(ב) לפקודה הקובעת מועד של 6 חודשים להגשת תביעת החוב, מיום פרסום צו הכינוס, אינה בעלת משמעות טכנית בלבד.
- ▲ יש לפרשה גם מתוך התחשבות בתכליותיהם של דיני חדלות הפירעון ולעמוד על האופן שבו היא משתלבת בהם.
- ▲ התנאי שקבע המחוקק להארכת המועד להגשת תביעת חוב הוא שהכונס הרשמי או הנאמן שוכנעו כי הנושה "לא יכול היה" להגיש את תביעת החוב במועד שנקבע לכך. בנסיבות אלה ניתן להאריך את המועד להגשת תביעת החוב "מטעמים מיוחדים".
- ▲ הדיון נסב בעיקר על שאלת ידיעת הנושה אודות מתן צו הכינוס, שהרי אם הנושה ידע בפועל על מתן הצו צריכות להתקיים נסיבות נדירות כדי שניתן יהיה לקבוע שהוא "לא יכול היה" להגיש תביעת חוב במועד.
- ▲ "לא יכול היה" מתייחסת למצב בו מקור חוסר היכולת להגיש את התביעה במועד הוא בנסיבות חיצוניות ואובייקטיביות שאינן תלויות בנושה.
- ▲ כשנפל פגם בפרסום דבר מתן צו הכינוס, או כשהחייב שיקר לנושים או פעל באופן אקטיבי כדי להסתיר את הליכי פשיטת הרגל, ועובדתית הנושה אכן לא ידע על קיום הליכים אלה, אין קושי לקבוע שהנושה "לא יכול היה" להגיש את תביעת החוב במועד.

הארכת מועד תביעות חוב- המשך

- ▶ אם מדובר על מצב בו מבחינה סובייקטיבית הנושה לא יכול היה להגיש את תביעת החוב;
- ▶ כאשר נושה לא ידע בפועל אודות הליך חדלות הפירעון, ובמיוחד כשמדובר בנושה ששמו צוין בדוח שהוגש על מצב העסקים, הרי הנטל שיוטל עליו לסתור את חזקת הידיעה אודות מתן צו הכינוס או הפירוק לא יהיה כבד במיוחד.
- ▶ בנסיבות אלה, ובכפוף לשיקולים הנוגעים לפגיעה משמעותית ביעילות ההליך ובקידומו ובהתחשב במידת האיחור, יהיה ככלל על הנאמן או המפרק לשקול בחיוב העתרות לבקשה להארכה.
- ▶ העליון אימץ את הגישה המקלה על פני הגישה המחמירה ככל שמדובר בהארכת מועד להגשת תביעות חוב.

סעיף 96 לפקודת פשיטת הרגל קובע, בין היתר, כך:

~ (א) העניק אדם נכסים ונעשה פושט רגל לפני שעברו שנתיים מיום ההענקה, ההענקה בטלה כלפי הנאמן.

~ (ב) העניק אדם נכסים ונעשה פושט רגל אחרי שעברו שנתיים ולפני שעברו עשר שנים מיום ההענקה, ההענקה בטלה כלפי הנאמן, אם לא הוכיחו התובעים מכוח ההענקה כי בזמן שנעשתה ההענקה היה המעניק כשר-פרעון של כל חובותיו בלי להיזקק לנכס הכלול בהענקה וכי משנעשתה ההענקה עברה זכות המעניק באותו נכס לנאמן על ההענקה.

הענקה היא כל העברה של נכסים למעט הענקה בשל נישואין ולפניהם, או העברה לטובת קונה או בעל שיעבוד בתום לב ותמורה בת ערך, או הענקת נכס שהגיע למעניק אחרי נישואיו בזכות אישתו, לאשתו או לילדיו או לטובתם [סעיף 96(ג) לפקודה].

~ הענקה בשנתיים שקדמו לפשיטת רגל- אם העניק אדם נכסים ונעשה פושט רגל לפני שעברו שנתיים מיום הענקה, בטלה הענקה כלפי הנאמן [סעיף 96(א)].

~ הענקה במשך 10 שנים שקדמו לפשיטת רגל- בטלה כלפי הנאמן, אלא אם הוכיחו התובעים כי בזמן ההענקה היה המעניק בעל יכולת לפרוע את כל חובותיו, מבלי להזדקק לנכס הכלול בהענקה וכי לאחר ההענקה עברה זכות המעניק בכנס למי שקיבל אותו (סעיף 96(ב)).

בשתי התקופות- אין צריך להוכיח כוונת מרמה שהיא. ע"א 2004/09 אלעלי נ' עו"ד נפתלי נשר, הנאמן על נכסי החייב (נבו, 16.11.11)

ביטול הענקות - פסיקה

- ▶ **הנטל לביסוס עילת הביטול מוטל, בראש ובראשונה, על כתפיו של הגורם התובע את ביטול ההענקה. על גורם זה להוכיח את מהות ההענקה ואת מועדה, את טיבו של הנכס ואת העובדה כי המעניק נעשה פושט רגל בתוך אחת התקופות שלעיל (ע"א 3853/98 סדן נ' רוזנטל, פ"ד נז(4) 706, 699 (2003) (להלן: עניין סדן)).**
- ▶ **במסגרת תביעה לביטול הענקה אשר נוגעת לתקופה השנייה (סעיף 96(ב)), ניתנת למקבל ההענקה ההזדמנות למנוע את ביטולה על-ידי הוכחת שני תנאים: הראשון – כי בעת ההענקה היה המעניק כשר-פירעון גם בלא להיזקק לנכס מושא ההענקה; והשני – כי משנעשתה ההענקה, עברה זכות המעניק באותו נכס לנאמן על ההענקה או לנהנה באופן ישיר ומידי (לויין וגרוניס 324-325). הנטל להוכחת שני אלה מוטל, לפי הסעיף, על "התובעים מכוח ההענקה" – הם מקבלי ההענקה (שם; עניין סדן, בעמ' 706; ע"א 5709/99 לויין נ' שילר, פ"ד נה(4) 925, 950 (2001) (להלן: עניין לויין)).**
- ▶ **העדפת מרמה- פעולה של העדפת מרמה שביצע מי שאינו יכול לפרוע את חובותיו כשמגיע זמן הפירעון, כגון העברת נכס או שיעבדו, כדי לתת עדיפות לנושה מסוים, תהיה בטלה כלפי הנאמן אם נעשתה תוך 3 חודשים לפני הגשת בקשת פשיטת הרגל.**

▲ תיקון מס' 29 לחוק ההוצל"פ, מאפשר לרשם הוצל"פ, אם סבור כי בהליכי הוצל"פ אין טעם ופשיטת רגל יהיה כדי להביא תועלת, להמליץ על מסלול זה (סעיף 77 א לחוק ההוצל"פ).

▲ סמכות שיפוט- שלום/רשמות נפרדת תחת שלום

▲ הפרדה בין

~ הליכי זוכה

~ חייב סכומים נמוכים/ בקשה ראשונה

~ חייב סכום גבוה או חייב חוזר

▲ גישה פרו-חייבים, רובם אינם מנצלים לרעה ההליכים, לאפשר לקבוצה האמצעית, מסלול קצר יותר, תשלום חודשי בהליך "מנהלי".

- ▶ התנהלות בהליך- לא לנסות להסתיר עובדות או ליפות את הדברים.
- ▶ על פי רוב עולים הדברים המרכזיים בחקירת הכנ"ר, ונסיון ההסתרה כשלעצמו מהווה חוסר תום לב.
- ▶ לנהוג בשקיפות וניקיון כפיים.
- ▶ גם אם היה חוסר תום לב מסוים, הרי שהתנהלות מופתית בהליך וחלוף זמן יש בהם כדי להשפיע על נקודת האיזון בה בוחר בית המשפט.
- ▶ לא "תוכנית כבקשתך"- לשקול בקשות.
- ▶ החייב צריך להתאים עצמו להליך.
- ▶ "הזדמנות אחת" [חריגים- שינוי נסיבות מהותי, ראיות חדשות, תיקון מחדלים].

שאלות?